

Stalin și URSS

Sub conducerea lui Iosif Stalin, URSS a devenit în scurt timp un stat industrializat, și ieșind învingătoare din cel de-al II-lea Război Mondial, a devenit o supraputere. În același timp însă, tirania lui Stalin a dus la ruina societății rusești.

Chiar înainte de moartea liderului sovietic Lenin, conducătorii Partidului Comunist au început lupta pentru succesiune. A deține controlul partidului însemna de fapt a deține controlul țării – primul stat socialist, uriaș dar extrem de înăpoiat. Anii '20 au fost martorii unor importante lupte pentru putere. În 1923 Stalin, Secretarul General al Partidului, se aliază cu Zinoviev și Kamenev pentru a dejuca planurile unui concurent genial și aparent periculos – Leon Troțki. În 1925 Stalin își găsește noi aliați în Bucharin și Rikov, îndepărtându-i pe Zinoviev și Kamenev. În cele din urmă, în 1929, Stalin își învinge foștii aliați și devine unicul conducător al URSS-ului.

Adevăratul nume al lui Stalin este Iosif Djugașvili. Numele sub care a devenit cunoscut este un nume adoptat în perioada mișcărilor revoluționare. Stalin s-a născut sub semnul sărăciei și al obscurității, nu ca cetățean rus, ci în Georgia, aflată în vremea respectivă sub controlul Rusiei țariste. A învățat limba rusă fluent la una din școlile duminicale organizate de biserică, ulterior fiind trimis la un seminar pentru a deveni preot. A dovedit însă un interes deosebit pentru scrierile și ideile socialiste care de vehiculau la seminar, motiv pentru care în 1899 a fost exmatriculat. A intrat în rândul revoluționarilor și și-a petrecut următorii ani susținând cauza revoluției, fiind deseori aruncat în închisoare sau forțat să trăiască în exil intern.

În 1912 se înscrie în Partidul Bolșevic (mai târziu Comunist), devenind membru al comitetului Central. Rolul jucat în cadrul Revoluției din Octombrie 1917 a fost nesemnificativ (fapt mușamalizat mai târziu), dar ulterior s-a dovedit abil în rezolvarea problemelor ivite pe parcursul Războiului Civil. A fost numit mai întâi Ministru Naționalităților, iar în 1922 a devenit Secretar General al Partidului Comunist. Această muncă de birou, în aparență plictisitoare, a fost pentru Stalin calea de acces la putere, dându-i posibilitatea să controleze comitetele de partid și să îi avanseze pe proprii susținători. Astfel, anii '20 au marcat pentru Stalin o serie de succese importante asupra rivalilor săi.

E vorba, evident, de dispute politice și nu de adevărate lupte: deși comuniștii își tratau oponenții cu duritate, exista un fel de regulă nescrisă care impunea evitarea vărsării de sange în confruntările de partid. Asemenea dispute vizau supremația personală, dar aveau și aspect ideologic, fiecare fracțiune susținând o anumită orientare politică. Din acest punct de vedere, cel mai important conflict era între Stalin și Troțki. Troțki adoptase punctul de vedere tradiționalist marxist. El credea că, datorită izolării și înăpoeirii, URSS nu putea pune singură bazele unei societăți socialiste, ci trebuia să reziste în continuare și să susțină o revoluție generalizată, în urma careia societățile industrializate ar acorda URSS-ului ajutorul necesar. După eșecul mișcărilor revoluționare din Europa după Primul Război Mondial, Stalin a susținut ca Uniunea Sovietică poate și trebuie să reușească singură. Sloganul său, "Socialismul într-o singură țară", era instabil ca doctrina marxista, dar prin nota pozitivă pe care o aducea a constituit un punct de atracție pentru tinerii care se înscriau în partid. Politica lui Stalin, susținută de o propagandă continuă, a condus la mobilizarea poporului rus, generând un val de entuziasm cu privire la "construirea socialismului".

Economia planificată

Stalin a folosit acest entuziasm pentru a determina o schimbare politică radicală. Primul Război Mondial și Războiul Civil aduseseră Uniunea Sovietică într-o stare jalnică, astfel încât Lenin aprobase cu reticență Noul Plan Economic (NPE), care acorda țăranilor și micilor întreprinzători o mare libertate în desfășurarea activității și însușirea profitului. Stalin a considerat că a sosit vremea creării unei economii complet socialiste, în care poporul – reprezentat de stat – să dețină și să conducă toate întreprinderile.

Totodată sosise momentul unui efort conjugat pentru industrializarea țării. Stalin a declarat că Uniunea Sovietică se afla cu cel puțin 100 de ani în urma vestului capitalist, dar va trebui să recupereze diferența în 10 ani, altfel va fi zdrobită. Fidel concepției marxiste privind eterna luptă dintre socialism și capitalism, el era conștient că URSS era înconjurată de inamici. Singura soluție a progresului era considerată a fi planificarea de stat; astfel, în 1929 Stalin lansează Planul Cincinal, care cuprindea o serie de obiective ambițioase ce trebuiau îndeplinite în diferite sectoare ale economiei.

Public, s-a susținut că obiectivele au fost atinse și depășite și se anticipa succes și pentru următorul Plan. Într-un stat cu un singur partid nimeni nu se încumeta să contrazică comunicatele guvernamentale care exageau succesele și mascau greșelile sau le puneau pe seama trădătorilor și sabotorilor. Cu toate acestea, rezultatele obținute nu erau deloc neglijabile. În 10 ani URSS devenise un stat puternic industrializat, o realizare cu atât mai importantă cu cât sovieticii nu aveau în vedere perioada imediat următoare, ci lucrau pe termen lung. Standardul de viață a ramas însă scăzut, deoarece nu se investise în producția de larg consum. Toate resursele fuseseră folosite pentru a crea infrastructura necesară unui stat industrial – fuseseră construite cu sutele fabrici, uzine electrice, baraje, orașe industriale, mașini și tractoare.

Realizările Uniunii Sovietice erau admirate nu numai de partidele comuniste din alte țări, care urmau modelul politic sovietic, ci și de unii oameni de știință, de scriitori și de intelectuali străini. Uniunea Sovietică era privită ca un nou tip de societate iar planificarea era considerată soluția progresului economic și social. Aceste idei erau cu atât mai credibile, deoarece țările vestice erau devastate de Marea Criză din 1929 și păreau neputincioase în combaterea sărăciei și șomajului.

Admiratorii Uniunii Sovietice Tratau cu indiferență marile probleme ale societății sovietice, considerându-le greutăți inerente ale începutului. Mai era încă posibil să se reducă importanța unor fapte amenințătoare, cum a fost procesul din 1928 intentat unor ingineri pentru “sabotaj”, proces în care acuzații au recunoscut cu prea multă ușurință crime pe care era foarte greu de crezut că le comisiseră.

Erau destul de dificil de apreciat modificările din agricultură sovietică. Prin noua politică, pământurile nu mai erau proprietate personală, ci trebuiau unificate în ferme colective, adică în cooperative, conduse (în teorie) de comunitatea agricolă respectivă. Aceasta situație nu a fost agreată de cei care lucrau în agricultură deoarece erau forțați să vândă o mare parte a producției statului la un preț foarte mic, astfel încât muncitorii din industrie să beneficieze de hrană ieftină.

Convingere prin violență

În consecință, în 1929, când a fost introdusă colectivizarea, țărănimea s-a împotrivit și încercările de a o forța să accepte au degenerat într-un conflict violent, în cadrul căruia poliția secretă sovietică a jucat un rol sinistru. Mulți țărani au fost uciși și milioane au fost deportați, dar versiunea oficială susținea că oponenții erau în principal țărani avuți(culaci), care nu doreau să renunțe la profiturile obținute prin mijloace necinstite. Distrugerile rezultate au dus la o teribilă foamete., accentuată de cruzimea autorităților, foamete ce a determinat moartea a milioane de țărani. Situația s-a mai îmbunătățit după 1932, când rezistența țăranilor a fost înfrântă, dar colectivizarea nu a mai avut efectele scontate. În ciuda tuturor suferințelor îndurate de o mare parte a populației, sectorul agricol a rămas în continuare un punct slab al Uniunii Sovietice.

În 1934 părea că ceea ce fusese mai rău trecuse, dar în realitate abia începea. În decembrie 1934, asasinarea lui Serghei Kirov, un comunist cunoscut, a declanșat o serie de arestări ale unor presupuși sabotori, trădători și spioni. Chiar și după verificările epurările care au urmat, adevărul despre asasinat a rămas necunoscut. Deși în acel moment Stalin se afla la conducerea țării, el trebuia să facă o mulțime de concesii colegilor din Comitetul Central al Partidului. În această situație, una dintre variantele vehiculate a fost aceea că însuși Stalin ar fi ordonat asasinatul, pentru a elimina un posibil rival și pentru a îndepărta orice amenințare din partea opoziției, fie ea reală sau potențială. După perioada rămasă în istorie sub numele de Marea Teroare(ajunsă la apogeul între 1936-1939), dictatura stalinistă a guvernat fără a întâmpina cea mai mică rezistență, deși Stalin poza în continuare drept un modest secretar de partid ce fumează pipa.

Gulagul sovietic

În timpul Marii Terori, poliția secretă a arestat milioane de oameni. Foarte mulți au fost executați, dar majoritatea au fost trimiși în lăgare de muncă (rețeaua cunoscută sub numele prescurtat de Gulag) răspândite în întreaga țară. Orice rezervă cu privire la omorârea unor colegi comuniști a fost abandonată, astfel încât în cele din urmă partidul a fost distrus. Vechii rivali ai lui Stalin au apărut în procese publice, mărturisind crime incredibile, cum ar fi, de exemplu, faptul că ar fi practicat ani de-a rândul spionajul pentru puterile străine. Aceste mărturisiri au fost probabil smulse în principal prin constrângeri psihologice și amenințări la adresa familiilor acuzaților, dar și torturile au jucat mai mult ca sigur un rol important.

Marea Teroare s-a manifestat în întreaga societate sovietică, încurajând oamenii să-și imagineze conspirații peste tot și să devină informatori. Oricare ar fi fost scopul inițial al acestor epurări, s-a ajuns la un fel de nebunie generalizată, ceva similar vânătorii de vrăjitoare din primele secole. În 1939, Stalin a fost nevoit să pună capăt acestor proceduri.

La această dată situația în Europa devenise critică. În ciuda amenințării crescânde din partea Germaniei naziste, antipatiile și suspiciunile reciproce împiedicau o cooperare eficientă între URSS, Marea Britanie și Franța. Dar în această problemă vina nu era doar a lui Stalin. Temându-se că marile puteri se vor uni împotriva lui, Stalin a semnat un pact de neagresiune cu Germania, deși nazismul și comunismul erau considerați dușmani de moarte. Clauze secrete incluse în pact au dat posibilitate Uniunii Sovietice să preia Polonia de Est după invazia germană din septembrie 1939, iar Letonia, Lituania și Estonia au fost înglobate în URSS. După un scurt război între URSS și Finlanda, a fost ocupat și teritoriul finlandez. Apoi, după un ultimatum remis în august 1940 guvernului român, trupele sovietice au invadat și ocupat Bucovina de Nord și Basarabia. Deci URSS ieșise învingătoare, războiul scosese la iveală slăbiciunile Armatei Roșii, ale cărei corpuri de ofițeri fuseseră nimicite de epurările Marii Terori.

Cu toate că știa că nu trebuie să se încreadă în promisiunile lui Hitler, Stalin a fost surprins când germanii au invadat Uniunea Sovietică, în iunie 1941; această lipsă de vigilență a fost responsabilă pentru pierderile enorme ale URSS. Stalin și-a păstrat cumpătul și a refuzat să părăsească Moscova, deși germanii se apropiau din ce în ce mai mult; el a ordonat să se dea foc pământurilor aflate în calea armatelor germane, pentru a le îngreuna înaintarea. Stalin s-a dovedit a fi un bun conducător priceput pe timp de război, confirmând imaginea de supraerou în ochii publicului sovietic.

La sfârșitul războiului, Armata Roșie controla Europa de Est, permițându-i lui Stalin să instaureze regimuri comuniste subordonate în cea mai mare parte a regiunii. După victoria comuniștilor în războiul civil din China, Stalin a devenit conducătorul unui uriaș și puternic bloc comunist. Puterile vestice au început să se îngrijoreze și temerile lor combinate cu aversiunea față de încălcarea brutală a libertății în Europa de Est au produs o ruptură între foștii aliași, marcând începutul Războiului Rece.

Suspiciuni

Reconstrucția URSS-ului după război a fost extrem de lentă și dureroasă. Stalin devenise exagerat de suspicios, punând poliția secretă pe urmele evreilor și soldaților Armatei Roșii suspectați că ar fi asimilat idei burgheze, străine.

Un nou val de teroare părea că se va abate asupra URSS dar, la 5 martie 1953, Stalin a murit. Stalin a fost probabil tiranul cu cel mai mare succes de-a lungul istoriei; la moartea sa a fost plâns și omagiat de milioane de cetățeni sovietici, ca “mare conducător și învățător”.

Date importante:

- ◆ 1879 – Se naște Iosif Stalin (Djugașvili).
- ◆ 1917 – Revoluția din Octombrie din Rusia îi aduce pe bolșevici (comuniști) la putere.
- ◆ 1918-1920 – Războiul Civil.
- ◆ 1922 – Stalin e numit Secretar General al Partidului Comunist. Se formează URSS.
- ◆ 1925-1929 – Stalin ajunge la conducerea URSS.
- ◆ 1929 – Se pun bazele colectivizării. Primul Plan Cincinal (datat 1928).
- ◆ 1934 – Asasinare lui Kirov. Încep primele epurări.
- ◆ 1936 – Începe Marea Teroare. Zinoviev și Kamenev sunt împușcați după procese publice.
- ◆ 1939 – Pactul germano-sovietic. Germanii invadează Polonia: începe al Doilea Război Mondial. URSS ocupă estul Poloniei. Războiul ruso-finlandez.
- ◆ 1941 – Germania atacă Uniunea Sovietică.
- ◆ 1945 – Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.
- ◆ 1946-1948 – Instalarea regimurilor comuniste în Europa de Est.
- ◆ 1953 – Moartea lui Stalin.